

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 106 74 Αθήνα. τηλ: 210-7233221-2, 210-7233216,
fax: 210-7233217, e-mail: info@nchr.gr

Απόφαση για κατάθεση πρότασης προς τις αρμόδιες ελληνικές αρχές για την επικύρωση: α) της Σύμβασης του ΣτΕυρώπης για Ανάληψη Δράσης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων και β) του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σχετικά με την Πώληση Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία¹

Το Ε' Τμήμα της ΕΕΔΑ, κατά την συνεδρίαση της 17^{ης} Μαρτίου 2005, συζήτησε το θέμα της παρακολούθησης από την Εθνική Επιτροπή των σημαντικών συμβάσεων περί τα δικαιώματα του ανθρώπου που δεν έχει υπογράψει/επικυρώσει η Ελλάδα, το οποίο και παρέπεμψε προς συζήτηση και έγκριση στην Ολομέλεια της 9^{ης} Μαρτίου 2006.

Όπως έχει γίνει στο παρελθόν με άλλες συμβάσεις, με βάση τον ιδρυτικό της νόμο, η ΕΕΔΑ έχει την αρμοδιότητα να διατυπώνει προτάσεις προς την ελληνική πολιτεία προς την κατεύθυνση της επικύρωσης διεθνών ή ευρωπαϊκών κειμένων που ενισχύουν το σύστημα προστασίας των ΔτΑ στην Ελλάδα.

Το Ε' Τμήμα είχε λάβει παλιότερα την πρωτοβουλία να συντάξει κατάλογο αυτών των Συμβάσεων, τον οποίο και ενημερώνει τακτικά. Ας σημειωθεί ότι στο διάστημα κατά το οποίο λειτουργεί η ΕΕΔΑ, έχει επικυρωθεί σημαντικός αριθμός διεθνών κειμένων, για μερικά εκ των οποίων η Επιτροπή είχε καταθέσει στους

¹ Η απόφαση ελήφθη ομοφώνως κατά την συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ της 09.03.2006. Εισηγήτριες ήταν η καθ. Χαριτίμη Δίπλα, Α' Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΑ και Προεδρεύουσα του Ε' Τμήματος, και η Χριστίνα Παπαδοπούλου, Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ.

αρμόδιους πολιτειακούς φορείς εμπειροστατωμένες προτάσεις για την επικύρωσή τους. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ακόλουθα κείμενα:

- 13^ο Πρωτόκολλο στην ΕΣΔΑ (περί κατάργησης της θανατικής ποινής): Ν. 3289/2004, ΦΕΚ Α' 227/26.11.2004.
- 14^ο Πρωτόκολλο στην ΕΣΔΑ (περί τροποποίησης του συστήματος ελέγχου της ΕΣΔΑ): Ν. 3344/2005, ΦΕΚ Α' 133/06.06.2005.
- Προαιρετικό Πρωτόκολλο στην Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW), της 6.10.1999 (περί αναγνώρισης της αρμοδιότητας της Επιτροπής για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών να δέχεται και να εξετάζει ατομικές και συλλογικές αναφορές για παραβίαση της Σύμβασης) : Ν. 2952/2001, ΦΕΚ Α' 248/22.10.2001.
- Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τη Μεταφορά Καταδικωμένων (18.12.1997). Το κείμενο ορίζει τους εφαρμοστέους κανόνες στις περιπτώσεις μεταφοράς της εκτέλεσης των ποινών, αφενός για τους καταδικασθέντες που διαφεύγουν από το Κράτος καταδίκης για να επιστρέψουν στο Κράτος της υπηκοότητάς τους και αφετέρου για τους καταδικασθέντες που έχουν απελαθεί ή οδηγούνται στα σύνορα: Ν. 3351/2005, ΦΕΚ Α' 147/23.06.2005.
- Προαιρετικό Πρωτόκολλο στην Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σχετικά με την Εμπλοκή των Παιδιών σε Ένοπλες Συρράξεις: Ν. 3080/2002, ΦΕΚ Α' 312/10.12.2002.
- Δεύτερο Πρωτόκολλο στην Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών κατά τις Ένοπλες Συρράξεις: Ν. 3317/2005, ΦΕΚ Α' 45/23.02.2005.
- Κύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: Ν. 3003/2002, ΦΕΚ Α' 08.04.2002.
- Σύμβαση ΔΟΕ 182, για την Απαγόρευση των Χειρότερων Μορφών Παιδικής Εργασίας: Ν. 2918/2001, ΦΕΚ Α' 119/15.06.2001.
- Συμφωνία του ΣτΕυρώπης για τα Άτομα που Μετέχουν στις Διαδικασίες ενώπιον του ΕΔΔΑ: Ν. 3280/2004, ΦΕΚ Α' 206/01.11.2004.

Ο κατάλογος των μη επικυρωμένων Συμβάσεων περιλαμβάνει, μεταξύ των άλλων, τα παρακάτω συμβατικά κείμενα:

ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την Πώληση των Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία (25.5.2000).

Το Πρωτόκολλο έχει επικυρωθεί από 101 Κράτη και έχει τεθεί σε ισχύ. Η Ελλάδα το έχει υπογράψει (7.9.2000). Υπολείπεται, ωστόσο, η επικύρωσή του. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών-Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης-Δικαιοσύνης

2. Σύμβαση για την Καταστολή της Σωματεμπορίας και της Μαστροπείας (21.3.1950)

Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 73 Κράτη. Η Ελλάδα δεν την έχει καν υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

3. Σύμβαση της UNESCO κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση (14.12.1960) και Πρόσθετο Πρωτόκολλο σχετικό με την Επίλυση Διαφορών: Επιτροπή Συνδιαλλαγής και Καλών Υπηρεσιών (1.2.1962)

91 Κράτη έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση, και 33 έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

4. Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και Άλλης Σκληρής, Απάνθρωπης και Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (18.12.2002)

Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωση του Πρωτοκόλλου με την από 22.1.2004 απόφασή της.

Το Πρωτόκολλο έχουν επικυρώσει 6 Κράτη. Το έχουν υπογράψει άλλα 23 Κράτη. Δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

5. Η διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών της Οικογένειάς τους (18.12.1990)

Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωση της Σύμβασης με την από 12.12.2002 απόφασή της.

Τη Σύμβαση έχουν επικυρώσει 27 Κράτη και έχει συσταθεί και Ειδική Επιτροπή Ελέγχου της Σύμβασης. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

6. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα για την Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών από Έδαφος, Θάλασσα και Αέρα (15.11.2000)

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δημόσιας Τάξης – Δικαιοσύνης

7. Η (αναθεωρημένη) Σύμβαση 97 ΔΟΕ «Για τους Μετανάστες Εργάτες» (1949)

Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωση της Σύμβασης με την από 12.12.2002 απόφασή της.

Τη Σύμβαση έχουν επικυρώσει 42 Κράτη. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

8. Η Σύμβαση 143 ΔΟΕ «Για τη Μετανάστευση με Παράνομες Συνθήκες και την Προώθηση της Ισότητας Ευκαιριών και Μεταχείρισης των Μεταναστών Εργατών» (1975)

Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωση της Σύμβασης με την από 12.12.2002 απόφασή της.

Τη Σύμβαση έχουν επικυρώσει 18 Κράτη. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

9. Η Σύμβαση 121 ΔΟΕ «Για τις Παροχές σε Περίπτωση Εργατικών Ατυχημάτων και Επαγγελματικών Αασθενειών» (1964)

Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωση της Σύμβασης με την από 12.12.2002 απόφασή της.

Τη Σύμβαση έχουν επικυρώσει 23 Κράτη. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Τέταρτο Πρωτόκολλο στη Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) (16.9.1963)

Το συγκεκριμένο Πρωτόκολλο έχει επικυρωθεί από 32 Κράτη-Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Ελλάδα είναι το μόνο Κράτος-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεν το έχει καν υπογράψει.

Είναι το μόνο σχετικό με την ΕΣΔΑ συμβατικό κείμενο με ουσιαστικές διατάξεις που δεν δεσμεύει την Ελλάδα. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δημόσιας Τάξης- Δικαιοσύνης.

2. Δωδέκατο Πρωτόκολλο στην ΕΣΔΑ (4.11.2000)

Έχει υπογραφεί από 23 Μέλη του ΣτΕ και επικυρωθεί από 11. Η Ελλάδα το έχει υπογράψει. Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωση του Δωδέκατου Πρωτοκόλλου με την από 28.2.2002 απόφασή της. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών-Δικαιοσύνης.

3. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης - Αναθεωρημένος (1996)

Έχει επικυρωθεί από 19 Κράτη-Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και έχει υπογραφεί από άλλα 18. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας - Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

4. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αποζημίωση των Θυμάτων Εγκλημάτων Βίας (24.11.1983)

Έχει επικυρωθεί από 17 Κράτη-Μέλη και άλλα 8 την έχουν υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

5. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης (15.10.1975)

Η Ελλάδα έχει επικυρώσει την Ευρωπαϊκή σύμβαση έκδοσης (N. 4165/1960). Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο επιτρέπει -ως γενικό κανόνα- την έκδοση για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή εγκλήματα πολέμου. Έχει επικυρωθεί από 35 Κράτη και άλλα 2 Κράτη την έχουν υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

6. Δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης (17.3.1978)

Η Ελλάδα έχει επικυρώσει την Ευρωπαϊκή σύμβαση έκδοσης (N. 4165/1960). Το δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο επιτρέπει την έκδοση για φορολογικά αδικήματα. Έχει επικυρωθεί από 38 Κράτη και έχει υπογραφεί από άλλα 2 Κράτη. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

7. Σύμβαση για το Κυβερνοέγκλημα (23.11.2001)

Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 9 και έχει υπογραφεί από άλλα 32 Κράτη. Η Ελλάδα την έχει υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

8. Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για το Κυβερνοέγκλημα για την Ποινικοποίηση Πράξεων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας μέσω των Δικτύων Υπολογιστών (28.1.2003)

Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 2 και έχει υπογραφεί από άλλα 23 Κράτη. Η Ελλάδα την έχει υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

9. Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες (5.11.1992)

Ο Χάρτης έχει επικυρωθεί από 17 και έχει υπογραφεί από άλλα 13 Κράτη-Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Ελλάδα δεν τον έχει υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

10. Σύμβαση-πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (1.2.1995)

Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 36 και έχει υπογραφεί από άλλα 6 Κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Ελλάδα την έχει υπογράψει. Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών - Δικαιοσύνης

11. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Νομικό Καθεστώς Μεταναστών Εργαζομένων (24.11.1977)

Η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την επικύρωσή της με την από 12.12.2002 απόφασή της. Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 8 και έχει υπογραφεί από άλλα 6 Κράτη-Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Ελλάδα την έχει υπογράψει (24.11.1977).

12. Σύμβαση για την Ανάληψη Δράσης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (16.5.2205)

Η Σύμβαση έχει υπογραφεί από την Ελλάδα στις 17.11.2005. Συνολικά, έχει υπογραφεί από 25 χώρες (χώρες ΕΕ: Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σουηδία).

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

Η ΕΕΔΑ προτείνει στην ελληνική πολιτεία την επικύρωση της *Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για Ανάληψη Δράσης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (2005)* και του *Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την Πώληση των Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία (2000)*.

Και τα δύο κείμενα επιχειρούν να υποβάλουν το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων σε ένα αυστηρότερο και πιο συγκεκριμένο πλέγμα νομοθετικών ρυθμίσεων και κυρώσεων. Με αυτή την έννοια είναι συναφή, παρά το ότι προέρχονται από διαφορετικούς οργανισμούς. Το πρώτο επιτίθεται στη μάλιστα της εμπορίας ανθρώπων η οποία λαμβάνει απειλητικές διαστάσεις, ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο με έντονη εξάπλωση στα Κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Το δεύτερο αναφέρεται ειδικότερα στην εμπορία παιδιών και στην πώληση των οργάνων τους, την παιδική πορνεία και την πορνογραφία καθώς και τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό. Και τα δύο συμπληρώνουν και εξειδικεύουν προϋπάρχοντα διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά κείμενα.²

² Εκτενής αναφορά σε αυτά, αλλά και στις εγχώριες σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, παρατίθεται στο κείμενο κρίσεων της ΕΕΔΑ για το σ/ν (μετέπειτα Ν. 3064/2002 και ΠΔ 233/2003) για την «καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών» (βλ. Έκθεση ΕΕΔΑ 2002, σελ. 95, εισήγηση της Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου), και στο κείμενο περί του «ρόλου και των υποχρεώσεων των κρατών για την προστασία των θυμάτων εμπορίας» που παρουσιάστηκε από τον Ν. Φραγκάκη στην 3^η Στρογγυλή Τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ, τον Νοέμβριο του 2004 στο Βερολίνο (βλ. Έκθεση ΕΕΔΑ 2004, σελ. 482).

I. Το διεθνές νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση του ΣτΕ και το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ συνιστούν τους πλέον πρόσφατους κρίκους μίας μακράς αλυσίδας σχετικών διεθνών κειμένων που έχουν εκπονηθεί σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Από αυτά, άλλα επικεντρώνονται στο αντικείμενο της διακίνησης ανθρώπων προς τον σκοπό της εκμετάλλευσής τους και άλλα αναφέρονται σε επί μέρους πτυχές του φαινομένου της εμπορίας προσώπων.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνεται το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του ΟΗΕ για το Διασυνοριακό έγκλημα (Σύμβαση του Παλέρμο) το οποίο αναφέρεται ειδικά στην Πρόληψη, την Εξάλειψη και την Τιμωρία της Εμπορίας Προσώπων, Ιδιαίτερως Γυναικών και Παιδιών.³ Άλλες Συμβάσεις παγκόσμιας εμβέλειας που αναφέρονται σε γενικότερα ζητήματα, ρυθμίζουν θέματα που αφορούν σε συγκεκριμένες όψεις του φαινομένου της εμπορίας (π.χ. ορισμένες διεθνείς συμβάσεις της ΔΟΕ) ή ακόμη στοχεύουν την προστασία συγκεκριμένων ομάδων (π.χ. η Σύμβαση του 1921 για την Καταστολή της Σωματεμπορίας Γυναικών και Παιδιών,⁴ η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Απάλειψη των Διακρίσεων σε Βάρος των Γυναικών, και, βέβαια, η Σύμβαση του 1989 των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

Σε περιφερειακό πλαίσιο, ορισμένες συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης ρυθμίζουν επίσης ζητήματα που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων. Ενδεικτικά αναφέρονται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ- 1950),⁵ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Έκδοση (1957)⁶ και τα Πρωτόκολλά της, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για Αμοιβαία Αρωγή σε Ποινικές Υποθέσεις (1959)⁷ και τα Πρωτόκολλά

³ Το Δεύτερο Πρωτόκολλο της ίδιας Σύμβασης αναφέρεται στην καταπολέμηση του φαινομένου της παράνομης μεταφοράς και εισόδου (smuggling) μεταναστών δια ξηράς, θαλάσσης και αέρος.

⁴ Πρόκειται για παλαιά Σύμβαση με αμιγώς κατασταλτικό χαρακτήρα που υιοθετήθηκε επί Κοινωνίας των Εθνών το 1921, την οποία η Ελλάδα κύρωσε όψιμα το 1992, ΠΔ 20/10/1992, ΦΕΚ Α' 220/1992.

⁵ ETS No 5.

⁶ ETS No 24.

⁷ ETS No 30.

της, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961)⁸ και ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1996)⁹, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (1996),¹⁰ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αποκατάσταση των Θυμάτων των Βίαιων Εγκλημάτων (1983),¹¹ η Σύμβαση για το Ξέπλυμα, την Κατάσχεση και τη Δήμευση των Προϊόντων Εγκλήματος (1990),¹² και η Σύμβαση για το Κυβερνοέγκλημα (2001).¹³

Στο πλαίσιο της δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων κινητοποιήθηκαν επίσης η Επιτροπή των Υπουργών και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Μεταξύ άλλων, η Επιτροπή των Υπουργών υιοθέτησε τα Ψηφίσματα R(2000)11 σχετικά με τη «δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση» και (2001)16 για την «προστασία των παιδιών από την σεξουαλική εκμετάλλευση».

Επίσης, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΣτΕ υιοθέτησε σειρά ψηφισμάτων, εκ των οποίων τα πλέον πρόσφατα είναι τα ψηφίσματα 1545(2002) για την «εκστρατεία κατά της εμπορίας των γυναικών», στο οποίο συνιστούσε στην Επιτροπή των Υπουργών να φροντίσει για τη σύνταξη μίας σύμβασης για την εμπορία των γυναικών, που θα ήταν ανοιχτή και σε Κράτη που δεν είναι μέλη του ΣτΕ, πρόταση την οποία επανέλαβε στο ψήφισμα 1610(2003) για τη «μετανάστευση που συνδέεται με την εμπορία γυναικών και την πορνεία».¹⁴ Στη συνέχεια υιοθετήθηκαν τα ψηφίσματα 1611(2003) για το «εμπόριο οργάνων στην Ευρώπη» και 1663(2004) για την «οικιακή δουλεία: υποδούλωση, οικιακές βοηθοί και νύφες δι' αλληλογραφίας» («on domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides”).

Στο πεδίο του ευρωπαϊκού/ενωσιακού δικαίου, υπενθυμίζεται ότι με την Συνθήκη του Άμστερνταμ, η καταπολέμηση της εμπορίας εντάχθηκε στους στόχους του Τρίτου Πυλώνα: το άρθρο 29, παρ. 1 και 2 ΣυνθΕΕ ορίζει ότι ο ευρωπαϊκός

⁸ ETS No 35.

⁹ ETS No 163.

¹⁰ ETC No 160.

¹¹ ETS No 116.

¹² ETS No 141.

¹³ ETS No 185.

¹⁴ Κατάληξη αυτής της πρωτοβουλίας είναι η παρούσα Σύμβαση του ΣτΕ.

χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης θα επιτευχθεί μέσω της πρόληψης και καταστολής του οργανωμένου ή μη εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων και των εγκλημάτων κατά των παιδιών. Αρμόδιες για την εμπορία ανθρώπων είναι αφενός η Ευρωπόλ, καθώς και η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (Eurojust).

Στη συνέχεια, η απαγόρευση της εμπορίας των ανθρώπων όντων εισήχθη στο άρθρο 5 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος, με το άρθρο 32, απαγορεύει και την εργασία των παιδιών και επιβάλλει την προστασία των νέων που εργάζονται από οικονομική εκμετάλλευση. Ο Χάρτης ενσωματώθηκε στο Μέρος II της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου τα άρθρα αυτά έχουν λάβει τους αριθμούς II-65 και II-92, αντίστοιχα, η Συνθήκη όμως αυτή δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ, επειδή δεν έχει επικυρωθεί από όλα τα Κράτη-Μέλη.

Για την υλοποίηση της δράσης για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της εμπορίας προσώπων, το Συμβούλιο εξέδωσε τις παρακάτω Αποφάσεις -Πλαίσιο:

- 2001/220/JAI της 15/3/2001 σχετικά με την προστασία των θυμάτων (συμπεριλαμβανομένων αυτών της εμπορίας ανθρώπων) κατά την ποινική διαδικασία,¹⁵
- 2002/629/JAI της 19/7/2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας προσώπων,¹⁶
- 2002/946/JAI της 28/11/2002 για την ενίσχυση του ποινικού πλαισίου σχετικά με την καταστολή της διευκόλυνσης παράνομης εισόδου και διαμονής στην χώρα,¹⁷
- 2004/68/ΔΕΥ της 22/12/2003 για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας.¹⁸

Επίσης, η Οδηγία του Συμβουλίου 2004/81/EK της 29 Απριλίου 2004 σχετικά με τις άδειες παραμονής πολιτών τρίτων χωρών θυμάτων εμπορίας προσώπων οι

¹⁵ ΕΕ, L 82/1, 22/3/2001.

¹⁶ ΕΕ, L 203/1, 1/8/2002.

¹⁷ ΕΕ, L 328/1, 5/12/2002.

¹⁸ ΕΕ, L 13/44, 20/1/2004.

οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, ρυθμίζει ορισμένα ζητήματα σχετικά με την εμπορία.¹⁹

Τέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τοποθετήθηκε πάνω στο ζήτημα της εμπορίας με σειρά ψηφισμάτων, εκ των οποίων ενδεικτικά αναφέρονται τα ψηφίσματα A-5-0223/2001, A-5-0451/2002 και A5-0281-2003. Στο τελευταίο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάνει έκκληση για υιοθέτηση μίας συνολικής ευρωπαϊκής πολιτικής κατά της εμπορίας ανθρώπων, νέας μορφής δουλείας, η οποία να αντιμετωπίζει όλη την αλυσίδα της εμπορίας, τις χώρες καταγωγής, transit και προορισμού, και να στοχεύει τόσο τα πρόσωπα που προσλαμβάνουν, μεταφέρουν και εκμεταλλεύονται τα θύματα, όσο και άλλους μεσάζοντες, πελάτες και άλλα άτομα που καρπώνονται τα οφέλη.

¹⁹ ΕΕ, L 261, 6/8/2004, σ. 0019-0023 (σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στην λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές).

II. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων (2005)²⁰

1. Εισαγωγικά

Η διαπραγμάτευση και η υιοθέτηση από το Συμβούλιο της Ευρώπης της Σύμβασης αυτής αποτελεί το επιστέγασμα των προσπαθειών τις οποίες καταβάλλει ο οργανισμός από το 1980 για την καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων. Οι δράσεις του ΣτΕ στον τομέα αυτό προσανατολίστηκαν σε διάφορες κατευθύνσεις, από την διοργάνωση σεμιναρίων και τις συζητήσεις στο πλαίσιο των αρμοδίων Επιτροπών, έως την εισαγωγή του ζητήματος στην ημερήσια διάταξη ορισμένων Συναντήσεων κορυφής και άλλων διεθνών Συναντήσεων. Συγχρόνως, όπως ήδη αναφέρθηκε, τόσο η Επιτροπή των Υπουργών όσο και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση αντιμετώπισαν το θέμα με μία σειρά από συστάσεις τις οποίες απηύθυναν στα Κράτη-Μέλη και τα όργανα του ΣτΕ.

Απαντώντας στις προτροπές της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης που αναφέρθηκαν παραπάνω, η Επιτροπή των Υπουργών αποφάσισε το 2003 να συστήσει μία ειδική Επιτροπή για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων,²¹ με την εντολή να επεξεργαστεί το κείμενο μίας Σύμβασης σχετικά με τη δράση η οποία πρέπει να αναληφθεί για την καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας που έχει πλέον λάβει διαστάσεις μάστιγας. Το 2004 η Επιτροπή αυτή υπέβαλε το σχέδιο της Σύμβασης στην Επιτροπή των Υπουργών, η οποία το κατέθεσε με τη σειρά της στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση για σύμφωνη γνώμη στις αρχές του 2005. Η Σύμβαση υιοθετήθηκε από την Επιτροπή των Υπουργών στις 3 Μαΐου 2006 και τέθηκε προς υπογραφή με την ευκαιρία της Τρίτης Διάσκεψης Κορυφής Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων του ΣτΕ στη Βαρσοβία στις 16 Μαΐου 2005.

²⁰ CTS, no. 197.

²¹ Committee on Action against Trafficking in Human Beings (CAHTEH).

2. Πεδίο εφαρμογής

Σε σχέση με το πλέγμα των παραπάνω νομικών κειμένων, η Σύμβαση φιλοδοξεί να ρυθμίσει το φαινόμενο της εμπορίας με τρόπο σφαιρικό και όσο το δυνατόν πληρέστερο.²² Ειδικότερα σε σχέση με το Πρωτόκολλο για την εμπορία προσώπων του ΟΗΕ, η Σύμβαση του ΣτΕ υιοθετεί τον ίδιο ορισμό του όρου «εμπορία» (trafficking), ωστόσο οι ρυθμίσεις και η προστασία την οποία εισάγει προς όφελος των θυμάτων είναι ευρύτερες. Πράγματι, ενώ το Πρωτόκολλο αντιμετωπίζει το φαινόμενο της εμπορίας ως μία πτυχή του οργανωμένου διασυνοριακού εγκλήματος ρίχνοντας το βάρος στην καταστολή του, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης το αντιμετωπίζει από τη σκοπιά της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων, επιχειρώντας μία πολυεπίπεδη ρύθμιση, τόσο μέσω της προστασίας και προώθησης των δικαιωμάτων των θυμάτων, όσο και της λήψης μέτρων πρόληψης καθώς και της ποινικής καταστολής.

Σε σχέση με τις άλλες διεθνείς συμβάσεις, υιοθετώντας τον κανόνα του άρθρου 39, παρ. 2 της Σύμβασης της Βιέννης για το δίκαιο των συνθηκών, οι συντάκτες της Σύμβασης αποφάσισαν να υιοθετήσουν το δρόμο της συνύπαρξης και όχι της ρήξης. Όσον αφορά στο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για το Διασυνοριακό Οργανωμένο Έγκλημα (το Πρωτόκολλο του Παλέρμο), ορίζεται ρητά ότι οι διατάξεις της δεν θίγουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Πρωτόκολλο αυτό και ότι η Σύμβαση στοχεύει να διευρύνει την προστασία και τα standards που περιέχονται σ' αυτό(άρθρο 39). Από την άλλη πλευρά, με

²² Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, στην Ελλάδα η εμπορία προσώπων ρυθμίζεται κυρίως από τον Ν. 3064/2002 για την «καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων, Ελλήνων ή αλλοδαπών), τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών», και από το ΠΔ 233/2003, ΦΕΚ Α' 204/28.8.2003, για την προστασία και αρωγή των θυμάτων εμπορίας προσώπων. Η ΕΕΔΑ υπέβαλε μια σειρά από κριτικές παρατηρήσεις σχετικά με το στενό ορισμό της έννοιας της εμπορίας στον παραπάνω νόμο, την ανάγκη ενός πλέον ολοκληρωμένου νομικού και θεσμικού πλαισίου για την προστασία όλων των θυμάτων εμπορίας, την διεύρυνση της προστασίας των ανηλίκων και την αναγκαιότητα της ποινικοποίησης των πελατών, όταν αυτοί κάνουν εν γνώσει τους χρήση υπηρεσιών θυμάτων εμπορίας. Βλέπε Έκθεση ΕΕΔΑ 2002, σελ. 95. Για σχολιασμό της ελληνικής νομοθεσίας ειδικότερα, βλέπε Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου (επ.), *Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων*, Σειρά: Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Νο 50, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, 2003.

στόχο τη μεγιστοποίηση της προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων, επισημαίνεται ότι δεν θίγονται δικαιώματα και υποχρεώσεις που πηγάζουν από άλλα συμβατικά κείμενα, υπάρχοντα ή που πρόκειται να συναφθούν στο μέλλον, με τα οποία μπορεί να παρέχεται στα θύματα εμπορίας μεγαλύτερη προστασία (άρθρο 40, παρ. 1).

Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση διαπνέεται από τις εξής αρχές:

α) Η εμπορία προσώπων αποτελεί παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προσβολή της ανθρώπινης προσωπικότητας και ακεραιότητας.

β) Το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης είναι ευρύτατο και περιλαμβάνει όλες τις μορφές εμπορίας (εθνική, διεθνή, συνδεδεμένη ή μη με το οργανωμένο έγκλημα και χωρίς περιορισμό σε συγκεκριμένη μορφή εκμετάλλευσης των θυμάτων).

γ) Η δράση η οποία αναφέρεται στον τίτλο της Σύμβασης περιλαμβάνει όχι μόνον μέτρα νομοθετικού χαρακτήρα, αλλά επίσης και την υιοθέτηση γενικότερων πολιτικών και μέτρων σε εσωτερικό και διεθνές πεδίο για την πρόληψη και την καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας και τη λήψη μέτρων ποινικής καταστολής, καθώς επίσης και για την αποτελεσματική προστασία των θυμάτων.

δ) Η Σύμβαση διαπνέεται από τη γενικότερη αρχή της αντιμετώπισης των θυμάτων χωρίς διάκριση (άνδρες, γυναίκες και παιδιά), αναγνωρίζει ωστόσο ότι επιβάλλεται η λήψη ειδικών μέτρων για ορισμένες από τις ομάδες αυτές (π.χ. γυναίκες και παιδιά).

ε) Εισάγεται μηχανισμός ελέγχου για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή της.

Η Σύμβαση επεκτείνει τις ρυθμίσεις της σε τρία επίπεδα:

α) πρόληψη και καταστολή της εμπορίας

β) προστασία και συνδρομή στα θύματα και στους μάρτυρες, και

γ) διεθνής συνεργασία και δράση κατά της εμπορίας (άρθρο 1).

Ratione personae, η Σύμβαση είναι ανοιχτή στα Κράτη-Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και σε άλλα Κράτη τα οποία συμμετείχαν στη διαπραγμάτευση που κατέληξε στην υιοθέτηση του κειμένου της (άρθρο 42, παρ. 1).²³

²³ Καναδάς, Αγία Έδρα, Ιαπωνία, Μεξικό και ΗΠΑ, παρ. 381 της Επεξηγηματικής Έκθεσης.

Δεδομένου ότι η Σύμβαση ρυθμίζει και ζητήματα τα οποία εντάσσονται είτε στο πεδίο των αμιγώς κοινοτικών αρμοδιοτήτων, ή σε αυτό των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων μεταξύ Κρατών-Μελών της ΕΕ και Κοινότητας, ή ακόμη και αρμοδιοτήτων που ασκούνται στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα της Συνθήκης για την ΕΕ, υπάρχει στη Σύμβαση ειδική ρήτρα με την οποία δίδεται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα η δυνατότητα να υπογράψει τη Σύμβαση και στη συνέχεια να προχωρήσει στην επίσημη επιβεβαίωση να δεσμευτεί (άρθρο 42, παρ. 1 και 4). Πρόκειται δηλαδή για μικτή Συμφωνία στην οποία καλούνται να συμβληθούν τόσο η Κοινότητα όσο και τα Κράτη-Μέλη της ΕΕ.

Η Σύμβαση προβλέπει επίσης ότι, χωρίς να θίγονται το αντικείμενο και οι σκοποί της καθώς και η πλήρης εφαρμογή της σε σχέση με τα άλλα Μέρη, τα Κράτη-Μέλη της ΕΕ, στις μεταξύ τους σχέσεις, θα εφαρμόζουν τους κοινοτικούς και ενωσιακούς κανόνες, στο μέτρο που υπάρχουν τέτοιοι κανόνες εφαρμοστέοι στο συγκεκριμένο αντικείμενο και στη συγκεκριμένη περίπτωση (άρθρο 40, παρ. 3).²⁴ Από την άλλη πλευρά, το κοινοτικό και ενωσιακό δίκαιο θα πρέπει, από της θέσεως σε ισχύ της Σύμβασης έναντι των Μελών της ΕΕ και της Κοινότητας, να ευθυγραμμίζεται με τα υψηλά standards προστασίας και τις εγγυήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα οποία προνοεί η Σύμβαση.²⁵

3. Ορισμός της εμπορίας ανθρώπων

Το άρθρο 4 εδ. (α) περιέχει τον ορισμό της έννοιας της εμπορίας προσώπων και ακολουθεί κατά γράμμα το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Παλέρμο. Σύμφωνα με την Επεξηγηματική Έκθεση της Σύμβασης, η εμπορία συνίσταται στο συνδυασμό τριών συστατικών στοιχείων τα οποία πρέπει να συνυπάρχουν για να μπορέσει να θεωρηθεί μία συμπεριφορά ως εμπορία.

²⁴ Βλέπε για παράδειγμα παρακάτω το σχόλιο σχετικά με την εφαρμογή μεταξύ των Μελών της ΕΕ του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, υποσημ. 39.

²⁵ Βλ. σχετικά τη Δήλωση των κρατών μελών της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κατά την υιοθέτηση της Σύμβασης όπως καταγράφεται στην Εισηγητική Έκθεση, παρ. 375-376. Αναμένεται ότι κατά την υπογραφή από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, θα κατατεθεί κατάσταση με τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα Μέλη της ΕΕ και την Κοινότητα σε τομείς που ρυθμίζονται από τη Σύμβαση.

1) Μια **πράξη** (πρόσληψη, μεταφορά, φύλαξη ή υποδοχή προσώπων)

2) με την χρήση ορισμένων **μέσων** που συνίστανται σε: απειλή, ή χρήση βίας, ή άλλων μορφών επιβολής, απαγωγή, απάτη ή εξαπάτηση, κατάχρηση εξουσίας, ευάλωτη θέση, προσφορά ή αποδοχή πληρωμής ή οφέλους για να εκμαιευθεί η συναίνεση ενός προσώπου που ασκεί έλεγχο επί άλλου

3) προς το σκοπό της **εκμετάλλευσης** που περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων προσώπων ή άλλων μορφών σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής εργασίας ή υπηρεσιών, δουλείας ή πρακτικών παρομοίων με τη δουλειά, ή εξαγωγή οργάνων.

Για να θεωρηθεί μία συμπεριφορά ως εμπορία χρειάζεται να συγκεντρώνει στοιχεία και από τις τρεις κατηγορίες (1, 2 και 3), π.χ. πρόσληψη (στρατολόγηση) προσώπων με εξαπάτησή τους προς το σκοπό σεξουαλικής τους εκμετάλλευσης (πορνείας). Εάν ωστόσο πρόκειται για πράξεις που αφορούν σε παιδιά, η πράξη θεωρείται ως εμπορία ακόμη και αν δεν έγινε χρήση των μέσων που αναφέρονται στο 2).

Ο ορισμός αυτός διαφοροποιεί τις πράξεις που υπάγονται στην εμπορία προσώπων από ενέργειες που συνιστούν π.χ. παράνομη εισαγωγή μεταναστών (smuggling of immigrants) όπου η εγκληματική ενέργεια συνίσταται στην μεταφορά με ανταλλάγματα και παράνομη εισαγωγή χωρίς όμως το στοιχείο της μετέπειτα εκμετάλλευσης των ατόμων που μεταφέρονται ή της εργασίας τους. Από την άλλη πλευρά ο ορισμός περιλαμβάνει κάθε είδους εκμετάλλευση (π.χ. καταναγκαστική εργασία ή υπηρεσίες, σεξουαλική εκμετάλλευση, υποβολή σε καθεστώς δουλείας, εξαγωγή και πώληση οργάνων).

Ρητά αναφέρεται ότι η συναίνεση του προσώπου που γίνεται αντικείμενο εμπορίας δεν θεραπεύει τη συμπεριφορά που μπορεί να χαρακτηριστεί ως εμπορία εάν έχει γίνει χρήση κάποιου από τα μέσα ή τις μεθόδους που αναφέρονται παραπάνω στο 2) (άρθρο 4, παρ. β).

4. Πρόληψη και συνεργασία

Ιδιαίτερο βάρος δίδεται στην πρόληψη της εμπορίας. Το κεφάλαιο II περιέχει διατάξεις για την πρόληψη του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων και τη συνεργασία ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη. Οι διατάξεις του Κεφαλαίου αυτού αναφέρονται σε μέτρα γενικού χαρακτήρα, πχ. την υποχρέωση των μερών να συντονίσουν τις δράσεις τους σε εθνικό επίπεδο και να εναρμονίσουν τις αρμοδιότητες των διαφόρων υπηρεσιών τους, δίδοντας έμφαση στις ειδικές ανάγκες ευάλωτων ομάδων, όπως τα παιδιά (άρθρο 5), καθώς επίσης και σε μέτρα νομοθετικού, διοικητικού, εκπαιδευτικού, κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα προς το σκοπό να αποθαρρύνουν την ζήτηση κάθε μορφής εμπορίας ανθρώπων (άρθρο 6). Επίσης τα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υιοθετήσουν μέτρα για να ενδυναμώσουν τους ελέγχους στα σύνορά τους, να απαγορεύσουν τη μεταφορά ανθρώπων από εμπορικούς μεταφορείς και την διάπραξη των εγκλημάτων που συνιστούν εμπορία και να τιμωρήσουν τις παραβάσεις αυτών των απαγορεύσεων από μεταφορείς που εμπλέκονται σε εμπορικές μεταφορές (άρθρο 7), καθώς και μέτρα σχετικά με τη ασφάλεια και τον έλεγχο των ταξιδιωτικών εγγράφων ή ταυτοτήτων που εκδίδουν, τη νομιμότητα και ισχύ των εγγράφων αυτών (άρθρα 8 και 9).

5. Προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων

Το κεφάλαιο III περιέχει τις πλέον σημαντικές διατάξεις, με επίκεντρο αυτές που αφορούν στην προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων²⁶ μέσα σε πνεύμα ισότητας των φύλων. Περιλαμβάνει διατάξεις που αναφέρονται αρχικώς στο δύσκολο ζήτημα της αναγνώρισης των θυμάτων από τις αρμόδιες κρατικές αρχές (identification of victims, άρθρο 10) έτσι ώστε αυτά να μπορούν να επωφεληθούν από τα μέτρα προστασίας του Κεφαλαίου III της Σύμβασης. Η διαδικασία της αναγνώρισης μπορεί να αποβεί δύσκολο εγχείρημα, δεδομένου ότι συχνά τα

²⁶ Υιοθετείται η ίδια προσέγγιση όπως και στις Αρχές και Οδηγίες των Ηνωμένων Εθνών για την εμπορία ανθρώπων («UN Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Trafficking in Human Beings»).

πρόσωπα που έχουν γίνει αντικείμενο εμπορίας στερούνται εγγράφων και κινδυνεύουν να αντιμετωπιστούν ως παράνομοι μετανάστες. Για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στην υποχρέωση αυτή, τα Μέρη οφείλουν να στελεχώσουν τις υπηρεσίες τους με πρόσωπα ειδικευμένα τα οποία να έχουν την ικανότητα να αντιληφθούν εάν υπάρχουν λογικές ενδείξεις ότι ένα πρόσωπο μπορεί να είναι θύμα εμπορίας. Εφόσον οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν λογικές βάσεις να πιστεύουν ότι ένα πρόσωπο υπήρξε θύμα εμπορίας, αυτό το πρόσωπο δεν θα απομακρυνθεί από το έδαφος του Κράτους μέχρις ότου διαπιστωθεί ότι πράγματι πρόκειται για θύμα και το συγκεκριμένο πρόσωπο θα λάβει τη *minimum* βοήθεια η οποία προβλέπεται από ορισμένες διατάξεις της Σύμβασης (παρακάτω, άρθρο 12, παρ. 1 και 2). Η απαγόρευση της απέλασης συμπεριλαμβάνει τόσο την παράδοση του προσώπου στη χώρα καταγωγής του, όσο και σε τρίτη χώρα,²⁷ ενώ ειδικά μέτρα πρέπει να λαμβάνονται για τα παιδιά, ιδίως όταν είναι ασυνόδευτα (παρ. 4).

Τα Μέρη οφείλουν να λάβουν μέτρα για την προστασία της ιδιωτικής ζωής των θυμάτων σε εφαρμογή των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση του ΣτΕ για την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 11),²⁸ καθώς επίσης για την αρωγή των θυμάτων. Οφείλουν να λάβουν ορισμένα μέτρα προς όφελος όλων των θυμάτων, εθνικής ή διεθνούς εμπορίας, είτε αυτά έχουν αναγνωριστεί ως τέτοια είτε όχι. Πρόκειται για ένα *minimum standard* προστασίας που συνίσταται στην παροχή συνθηκών διαβίωσης που να εξασφαλίζουν την επιβίωση του θύματος με κατάλληλη και ασφαλή διαμονή, ψυχολογική και υλική βοήθεια, επείγουσα ιατρική περίθαλψη, υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας, πληροφόρηση για τα δικαιώματά τους και τις δυνατότητες της ποινικής δίωξης των δραστών καθώς και για πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση (άρθρο 12, παρ. 1 και 2). Τα μέτρα αυτά λαμβάνονται επίσης προς όφελος των παρανόμως διαμενόντων θυμάτων ή κατόχων προσωρινής αδειας (άρθρο 13, παρ. 2).

Επιπλέον, για όσα από τα θύματα βρίσκονται νομίμως στην επικράτεια ενός Κράτους Μέρους (πολίτες του Κράτους ή κάτοχοι άδειας παραμονής), το Κράτος

²⁷ Επεξηγηματική Έκθεση, παρ. 133.

²⁸ Η Ελλάδα την κύρωσε στις 11/8/1995.

καλείται να φροντίσει να εξασφαλίσει δωρεάν ιατρική περίθαλψη στα θύματα τα οποία στερούνται μέσων για να την εξασφαλίσουν (άρθρο 12, παρ.3) και να υιοθετήσει κανόνες που να θέτουν τις προϋποθέσεις της ένταξής τους στην αγορά εργασίας, επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση (άρθρο 12, παρ. 4). Κατά τη λήψη των μέτρων θα πρέπει να λαμβάνονται ιδιαίτερος υπ' όψιν οι ανάγκες ευάλωτων ομάδων όπως τα παιδιά, ενώ η βοήθεια προς τα θύματα δεν μπορεί να συνδέεται με την υποχρέωση για αυτά να καταθέσουν ως μάρτυρες (άρθρο 12, παρ. 6).

Όσον αφορά στα θύματα τα οποία είτε βρίσκονται παράνομα στο έδαφος του Κράτους είτε έχουν προσωρινή άδεια παραμονής, το άρθρο 13 διαλαμβάνει ότι πρέπει να τους δίδεται μία προθεσμία περίσκεψης -η οποία δεν μπορεί να είναι βραχύτερη των 30 ημερών-, μέσα στην οποία θα μπορέσουν να αποφασίσουν χωρίς φόβο να απομακρυνθούν από την επιρροή των εμπόρων και να συνεργαστούν ενδεχομένως με τις αρμόδιες υπηρεσίες κατά τη διαδικασία της δίωξης των εμπόρων. Κατά την περίοδο αυτή, δεν θα μπορεί να εκτελεστεί απόφαση απέλασης εναντίον τους και θα έχουν, όπως ήδη αναφέρθηκε, δικαίωμα στη *minimum* αρωγή του άρθρου 12, παρ. 1 και 2. Αλλά η υποχρέωση αυτή κάμπτεται όταν συντρέχουν λόγοι δημοσίας τάξεως ή όταν η ιδιότητα του θύματος ζητείται από άτομα για άλλους λόγους από αυτούς για τους οποίους προβλέπει η Σύμβαση.²⁹

Το άρθρο 14 αναφέρεται στην υποχρέωση του Κράτους να εκδίδει άδειες παραμονής στα θύματα εμπορίας ανθρώπων, δεδομένου ότι η άμεση επιστροφή των θυμάτων στις χώρες καταγωγής δεν θεωρείται ως ο καταλληλότερος τρόπος προστασίας των θυμάτων και καταπολέμησης της εμπορίας. Οι συντάκτες της Σύμβασης θεώρησαν ότι η δυνατότητα των θυμάτων να αποκτήσουν άδειες παραμονής μπορεί επιπλέον να ενθαρρύνει τη συνεργασία τους με τις αρχές στον αγώνα για την καταπολέμηση της εμπορίας και των εμπόρων.³⁰

Έτσι, τα Μέρη υποχρεούνται να εκδίδουν ανανεώσιμες άδειες στα θύματα στη μία ή την άλλη ή και τις δύο από τις ακόλουθες περιπτώσεις: α) όταν οι αρμόδιες αρχές κρίνουν ότι η προσωπική κατάσταση του θύματος το απαιτεί, β) όταν θεωρούν

²⁹ Πρβλ άρθρα 48-49 του Νόμου 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στη Ελληνική Επικράτεια», ΦΕΚ Α' 212, 23 Αυγούστου 2005.

³⁰ Επεξηγηματική Έκθεση, παρ. 180-181.

ότι η παρουσία τους είναι αναγκαία για τη συνεργασία τους στο πλαίσιο της ανάκρισης ή της ποινικής δίωξης, ενώ για τα παιδιά εκδίδονται άδειες με το σκεπτικό να εξασφαλιστεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.³¹

Τα μέρη υποχρεούνται επίσης να λάβουν νομοθετικά μέτρα σύμφωνα με τα οποία τα θύματα εμπορίας έχουν δικαίωμα αποκατάστασης της υλικής και ηθικής ζημίας που υπέστησαν από τους εμπόρους. Η υποχρέωση αναφέρεται στην αποζημίωση των θυμάτων από τους εμπόρους και όχι από το Κράτος, συνιστάται ωστόσο η θέσπιση ταμείων αρωγής των θυμάτων ή και η λήψη άλλων συναφών μέτρων κοινωνικής αρωγής (άρθρο 15).

Το άρθρο 16 αναφέρεται στον επαναπατρισμό και την επιστροφή των θυμάτων και ρυθμίζει τόσο τον εθελούσιο όσο και τον υποχρεωτικό επαναπατρισμό. Τα Κράτη υποχρεούνται να διευκολύνουν και να δέχονται την επιστροφή των θυμάτων τα οποία είναι πολίτες τους ή τα οποία είναι μόνιμοι κάτοικοι σ' αυτά.³² Όταν ένα Κράτος αποφασίζει την επιστροφή ενός θύματος, η απόφασή του θα πρέπει να λαμβάνεται με γνώμονα την προστασία των δικαιωμάτων, την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια του θύματος³³, ενώ για τα παιδιά η απόφαση θα λαμβάνεται με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Το Κεφάλαιο αυτό περατώνεται με μία γενική ρήτρα για την αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών στην οποία αναφέρεται το άρθρο 17 της Σύμβασης. Κατά την εφαρμογή των μέτρων προστασίας των θυμάτων, τα Κράτη θα προωθούν την ισότητα μεταξύ των φύλων η οποία πρέπει να ενσωματώνεται σε κάθε δράση (gender mainstreaming) που αφορά την ανάπτυξη, εφαρμογή και αποτίμηση όλων των μέτρων υπέρ των θυμάτων.

³¹ Οι άδειες του άρθρου 14 δεν πρέπει να συγχέονται με την προσωρινή άδεια παραμονής κατά την περίοδο επίσκεψης του άρθρου 13.

³² Η ρύθμιση αυτή συνδέεται με το αρθ. 13 παρ 2 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των ΔτΑ, το αρθ. 3(2) του 4^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, και με το αρθ. 12(4) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

³³ Η Επεξηγηματική Έκθεση στην παρ. 203 παραθέτει μία σειρά από αποφάσεις του ΕΔΔΑ, οι οποίες έκριναν ότι η απόφαση έκδοσης προσώπου από ένα Κράτος, καθιστά αυτό το τελευταίο υπεύθυνο για την έκθεση του ατόμου σε κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή άλλη εξευτελιστική ή απάνθρωπη μεταχείριση ή τιμωρία (αρθ.3 ΕΣΔΑ). Υπόθεση *Soering* κ. *Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση 17 Ιουλίου 1995, *Series A* No 161, Υπόθεση *Cruz Varaz et al. κ. Σουηδίας*, απόφαση 20 Μαρτίου 1991, *Series A* No 201.

6. Μέτρα ποινικής καταστολής της εμπορίας ανθρώπων

Το Κεφάλαιο IV περιέχει μία σειρά από υποχρεώσεις βάσει των οποίων τα Μέρη οφείλουν να υιοθετήσουν νομοθετικά και άλλα μέτρα αναγκαία για την ποινικοποίηση των πράξεων που υπάγονται στον ορισμό της εμπορίας όπως δίδεται στο άρθρο 4 της Σύμβασης (άρθρο 18). Επιπλέον, επιβάλλεται η ποινικοποίηση της εν γνώσει χρήσης των υπηρεσιών των θυμάτων (άρθρο 19), ορισμένων εγκληματικών ενεργειών σε σχέση με τα ταξιδιωτικά έγγραφα ή τα έγγραφα που πιστοποιούν την ταυτότητα των θυμάτων (άρθρο 20), η απόπειρα, η συνδρομή και παρακίνηση για την τέλεση των πράξεων που αναφέρονται στον ορισμό (άρθρο 21). Επίσης, τα Κράτη οφείλουν να λάβουν νομοθετικά μέτρα στα οποία να προβλέπεται η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων προς όφελος των οποίων τελούνται οι πράξεις που χαρακτηρίζονται ως εμπορία βάσει της Σύμβασης από φυσικό πρόσωπο το οποίο δρα ατομικώς ή ως όργανο του νομικού προσώπου και το οποίο έχει ηγετική θέση στο νομικό πρόσωπο (άρθρο 22).

Συνέπεια της υποχρέωσης ποινικοποίησης των πράξεων εμπορίας είναι η υποχρέωση επιβολής αποτελεσματικών, αναλογικών και αποτρεπτικών κυρώσεων, και πρόβλεψης για φυσικά πρόσωπα στερητικών ποινών της ελευθερίας που να μπορούν να οδηγούν σε έκδοση (άρθρο 23, παρ. 1). Ορισμένες συμπεριφορές (όπως π.χ. όταν με πρόθεση ή βαριά αμέλεια τίθεται σε κίνδυνο η ζωή του θύματος, όταν το θύμα είναι παιδί, όταν το αδίκημα διαπράττεται από δημόσιο λειτουργό στα πλαίσια της εκτέλεσης των καθηκόντων του ή όταν τελείται από συμμορία ή οργανωμένη ομάδα), αποτελούν επιβαρυντικούς λόγους για τον καθορισμό της ποινής των αδικημάτων που καθίστανται ποινικώς κολάσιμα βάσει του άρθρου 18 της Σύμβασης (άρθρο 24).

Το Κεφάλαιο V αναφέρεται στα ληπτέα μέτρα που αφορούν στις διαδικασίες της ανάκρισης, της δίωξης και του δικονομικού δικαίου και διαπνέεται από την αρχή σύμφωνα με την οποία τα εγκλήματα της εμπορίας πρέπει να διώκονται αυτεπάγγελτα, χωρίς να χρειάζεται έγκληση εκ μέρους των θυμάτων, τα οποία πολλές φορές υπόκεινται σε πιέσεις και απειλές από τους εμπόρους (άρθρο 27). Τα

μέρη αναλαμβάνουν επίσης την υποχρέωση να προστατεύσουν τα θύματα, αλλά και τρίτους οι οποίοι καλούνται ως μάρτυρες και συνεργαζόμενους με τις διωκτικές αρχές (άρθρο 28). Για όλους αυτούς (συμπεριλαμβανομένων των μελών των οικογενειών τους, εάν χρειάζεται) πρέπει να λαμβάνονται μέτρα αποτελεσματικής προστασίας, ενώ για τα παιδιά τα μέτρα προστασίας πρέπει να ευθυγραμμίζονται με το βέλτιστο συμφέρον τους.

Επιπλέον, τα μέρη οφείλουν να λάβουν μέτρα ώστε τα πρόσωπα ή τα όργανα που εμπλέκονται στον αγώνα κατά της εμπορίας να έχουν αποκτήσει ειδικότητα στο αντικείμενο αυτό με κατάλληλη εκπαίδευση και να έχουν επαρκείς οικονομικούς πόρους που να τους επιτρέπουν να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους, όπως επίσης και μέτρα συντονισμού για την αποτελεσματική δράση των διαφόρων υπηρεσιών, οργάνων και φορέων (άρθρο 29). Οφείλουν επίσης να εξασφαλίσουν την προστασία της προσωπικής ζωής και της ταυτότητας των θυμάτων (όταν αυτό χρειάζεται), την ασφάλειά τους και την προστασία τους από κάθε εκφοβισμό κατά την ποινική διαδικασία (άρθρο 30).³⁴ Η λήψη και η εφαρμογή των μέτρων αυτών θα πρέπει να εξασφαλίζει ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου και των δικαιωμάτων των θυμάτων και των μαρτύρων.³⁵ Στην Επεξηγηματική Έκθεση που συνοδεύει τη Σύμβαση, στα μέσα προστασίας αναφέρονται ενδεικτικά νέες οπτικοακουστικές μέθοδοι κατά τη διαδικασία των καταθέσεων και την ακροαματική διαδικασία,³⁶ μαγνητοφώνηση των μαρτυριών, ακόμη και η μέθοδος της ανώνυμης κατάθεσης.³⁷

³⁴ Τα μέτρα του άρθρου αυτού επικεντρώνονται στη διάρκεια της ποινικής δίκης, ενώ τα μέτρα του άρθρου 28 αφορούν στην προστασία των θυμάτων και των μαρτύρων γενικότερα, ενδεχομένως πριν και μετά την περάτωση της ποινικής διαδικασίας.

³⁵ Στην προστασία των μαρτύρων αποσκοπεί και η Σύσταση της Επιτροπής των υπουργών του ΣτΕ του 1997 No R (97)13 για τον «εκφοβισμό των μαρτύρων και τα δικαιώματα της υπεράσπισης».

³⁶ Παρόμοιες μεθόδους προτείνονται στην παρ. 6 της Σύστασης No 6 R(97) 13 της Επιτροπής των Υπουργών του ΣτΕ για τον εκφοβισμό των μαρτύρων και τα δικαιώματα της υπεράσπισης, το άρθρο 8 της Απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 23^{ης} Νοεμβρίου 1995 για την προστασία των μαρτύρων κατά την καταπολέμηση του διεθνώς οργανωμένου εγκλήματος και το άρθρο 24 της Σύμβασης του ΟΗΕ (Σύμβαση του Παλέρμο) για το Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα.

³⁷ Η επεξηγηματική έκθεση στην παρ. 318 επ. αναγνωρίζει την δυσκολία που παρουσιάζουν οι ανώνυμες καταθέσεις, ως προς την τήρηση ισορροπίας μεταξύ της προστασίας των απειλούμενων προσώπων και της προστασίας των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων. Υπενθυμίζουν ωστόσο την Οδηγία ν. 6 των «Αρχών και Οδηγιών των Ηνωμένων Εθνών για την εμπορία ανθρώπων» («UN Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Trafficking in Human Beings»).

Τα μέρη οφείλουν να λάβουν νομοθετικά και άλλα μέτρα ώστε να υποβάλουν στη δικαιοδοσία τους τα αδικήματα που τελούνται

- α) στο έδαφός τους, ή
- β) σε πλοίο που φέρει τη σημαία τους, ή
- γ) σε αεροσκάφος που είναι εγγεγραμμένο σύμφωνα με τη νομοθεσία τους, ή
- δ) τα αδικήματα που τελέστηκαν από πολίτες τους ή ανιθαγενείς που έχουν τη συνήθη κατοικία τους στο έδαφός τους, εφόσον διώκονται ποινικώς από το δίκαιο του τόπου όπου τελέστηκαν ή εφόσον τελέστηκαν σε χώρο εκτός δικαιοδοσίας κάποιου κράτους (π.χ. ανοιχτή θάλασσα), ή
- ε) σε βάρος πολίτη τους (άρθρο 31).

Τα Μέρη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν να μην εφαρμόσουν ή να εφαρμόσουν με περιορισμούς τους κανόνες υπό δ) και ε). Σημειωτέον ότι πρόκειται για τη μόνη δυνατότητα υποβολής επιφυλάξεων, οι οποίες γενικώς απαγορεύονται (άρθρο 45). Πάντως, ακόμη και αν τα συμβαλλόμενα μέρη επιλέξουν να μην ασκήσουν τη δικαιοδοσία τους όπως προβλέπεται παραπάνω στα δ) και ε), είναι υποχρεωμένα να φροντίσουν για την υλοποίηση της αρχής *aut dedere aut judicare*, δηλαδή να εξασφαλίσουν την ποινική δίωξη στην περίπτωση κατά την οποία ο φερόμενος ως δράστης είναι παρών στο έδαφός τους και δεν έχουν τη δυνατότητα να τον εκδώσουν, διότι έχει την ιθαγένειά τους (παρ. 3).

7. Διεθνής συνεργασία και συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών

Το Κεφάλαιο VI προνοεί για τη λήψη μέτρων συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο καθώς και με την κοινωνία των πολιτών. Τα προβλεπόμενα μέτρα αφορούν αφενός στην συνεργασία μεταξύ των μερών στον τομέα της ποινικής δίωξης και αφετέρου στον τομέα της προστασίας και αρωγής των θυμάτων. Οι γενικές αρχές που διέπουν αυτή τη συνεργασία είναι ότι, προς αποφυγή συγκρουσιακών καταστάσεων, εφαρμόζεται μεταξύ των μερών το ευρωπαϊκό κεκτημένο αναφορικά με την

Επικαλείται επίσης τη νομολογία του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία η ανώνυμη μαρτυρία δεν είναι *per se* παράνομη, αλλά πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις. Υπόθεση *Doorson κ. Ολλανδίας*, Απόφαση της 26 Μαρτίου 1996, *Reports* 1996-II, παρ. 69.

δικαστική αρωγή και την έκδοση, δηλαδή οι συμβατικές υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις σχετικές συμβάσεις οι οποίες έχουν εκπονηθεί στο πλαίσιο του ΣτΕ (άρθρο 32),³⁸ όσο και το δικαίω της ΕΕ ανάμεσα στα Κράτη-Μέλη της.³⁹

Το άρθρο 33 αναφέρεται στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με πρόσωπα που βρίσκονται σε κίνδυνο ή αγνοούνται, ενώ το άρθρο 34 εισάγει την γενικότερη υποχρέωση παροχής κάθε είδους πληροφοριών τόσο στο πλαίσιο της ποινικής συνεργασίας μεταξύ των μερών,⁴⁰ όσο και σχετικά με τα ζητήματα που αναφέρονται στα άρθρα 13 (χρόνος περιοχής), 14 (άδειες παραμονής) και 16 (επάνοδος και επαναπατριsmός των θυμάτων) υπό την προϋπόθεση ότι θα διαφυλάσσεται η προστασία της προσωπικής ζωής των θυμάτων σύμφωνα με το άρθρο 11.

Τέλος τα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προσεταιρίζονται στην προσπάθεια για την καταπολέμηση της εμπορίας και την προστασία των θυμάτων τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, άλλες αρμόδιες οργανώσεις καθώς και μέλη της κοινωνίας των πολιτών (άρθρο 35).

8. Μηχανισμός ελέγχου

Το κεφάλαιο VII της Σύμβασης περιέχει τις διατάξεις που στοχεύουν στην εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της από τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Το προβλεπόμενο από την Σύμβαση σύστημα ελέγχου αποτελείται από δύο πυλώνες:

α) αφ' ενός από μία ομάδα εμπειρογνομόνων (GRETA), διεθνές όργανο αποτελούμενο από ανεξάρτητους και καταρτισμένους εμπειρογνώμονες στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της βοήθειας και της προστασίας των θυμάτων και της πάλης ενάντια στην εμπορία ανθρώπων (άρθρο 36). Το όργανο αυτό έχει

³⁸ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την έκδοση (1957), Ευρωπαϊκή Σύμβαση για αμοιβαία αρωγή σε ποινικές υποθέσεις (1959) και τα Πρωτόκολλά τους, Σύμβαση για το ξέπλυμα, την αναζήτηση, πάγωμα και δήμευση των προϊόντων εγκλήματος (1990), Σύμβαση για το Κυβερνοέγκλημα (2001). Επεξηγηματική Έκθεση, παρ. 336.

³⁹ Π.χ. το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης βάσει της Απόφασης-Πλαίσιο του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου του 2002.

⁴⁰ Παρόμοιες υποχρεώσεις εντοπίζονται στο άρθρο 10 της Σύμβασης για το ξέπλυμα, την αναζήτηση, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος (1990), το άρθρο 28 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου για τη διαφθορά (Criminal Law Convention on Corruption) και το άρθρο 26 της Σύμβασης για το Κυβερνοέγκλημα. Επεξηγηματική Έκθεση, παρ. 349.

αρμοδιότητα να συντάσσει εκθέσεις και να συνάγει συμπεράσματα αναφορικά με την εφαρμογή της Σύμβασης από κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος.

Όσον αφορά στην σύνθεση της GRETA, ο αριθμός των μελών της θα κυμαίνεται από 10 έως 15 μέλη, τα οποία θα είναι πολίτες των Συμβαλλομένων Μερών και η σύνθεσή της θα πρέπει να εξασφαλίζει ισότιμη συμμετοχή και των δύο φύλων, γεωγραφική ισορροπία και διεπιστημονική εμπειρία (άρθρο 36 παρ. 2 και 3). Η εκλογή τους θα πραγματοποιείται από την Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών και η θητεία τους θα είναι τετραετής. Η Σύμβαση δεν καθορίζει η ίδια τη διαδικασία της εκλογής, για την οποία οι συντάκτες της παραπέμπουν στο πολιτικό όργανο του ΣτΕ, την Επιτροπή των Υπουργών που καλείται να αποφασίσει γι' αυτήν μέσα σε ένα χρόνο από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης,⁴¹ μετά όμως από ομόφωνη αποδοχή από τα Μέρη στη Σύμβαση.

β) Αφ' ετέρου, από ένα σώμα με περισσότερη πολιτική χροιά, την Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών, που θα αποτελείται από τους αντιπροσώπους στην Επιτροπή των Υπουργών του ΣτΕ των Μερών στη Σύμβαση και από αντιπροσώπους των Μερών τα οποία δεν είναι Μέλη του ΣτΕ (άρθρο 37). Η Επιτροπή αυτή μπορεί να υιοθετεί συστάσεις βάσει της έκθεσης και των συμπερασμάτων της GRETA, που να απευθύνει σε ένα Συμβαλλόμενο Μέρος υποδεικνύοντας του τα μέτρα τα οποία πρέπει να λάβει προκειμένου να υλοποιήσει τα συμπεράσματα της GRETA. Η Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών θα συγκληθεί για πρώτη φορά από τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης μέσα σε ένα έτος από την έναρξη ισχύος της Σύμβασης, με σκοπό να εκλέξει τα μέλη της GRETA. Η επόμενη σύγκλησή της θα γίνει μετά από αίτηση του ενός τρίτου των Συμβαλλομένων Μερών, του Γενικού Γραμματέως του Συμβουλίου της Ευρώπης ή του Προέδρου της GRETA.

Αναφορικά με την διαδικασία αξιολόγησης (άρθρο 38), αυτή διεξάγεται κατά φάσεις (rounds), στην αρχή των οποίων η GRETA αυτόνομα θα αποφασίζει ποιες συγκεκριμένες διατάξεις θα αποτελέσουν αντικείμενο της διαδικασίας ελέγχου. Προκειμένου να διεκπεραιωθεί η αξιολόγηση ορίζεται ότι η GRETA θα

⁴¹ Η Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά από την επικύρωσή της από 10 Κράτη που την έχουν υπογράψει, στα οποία πρέπει να συμπεριλαμβάνονται 8 κράτη μέλη του ΣτΕ (άρθρο 42, παρ. 3).

χρησιμοποιεί τα καταλληλότερα των μέσων στα οποία μπορεί να περιλαμβάνονται ερωτηματολόγια που πρέπει να απαντώνται από τα Συμβαλλόμενα μέρη, αναζήτηση πληροφοριών από την κοινωνία των πολιτών ή οποιαδήποτε άλλη πηγή πληροφόρησης. Επιπροσθέτως, επικουρικά και μόνο όταν κρίνεται αναγκαίο, η GRETA μπορεί να οργανώνει επισκέψεις στις χώρες, σε συνεργασία με τις αρχές της εκάστοτε χώρας για τη συλλογή πληροφοριών (παρ. 4). Η GRETA κατά το χρονικό διάστημα που ετοιμάζει την αναφορά και τα συμπεράσματά της πρέπει να βρίσκεται σε διάλογο με το ενδιαφερόμενο Μέρος, πράγμα που θα διευκολύνει την βέλτιστη υλοποίηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση. Μόλις ολοκληρωθεί η έκθεση και τα συμπεράσματα της GRETA, θα δημοσιεύονται μαζί με οποιαδήποτε σχόλια υποβλήθηκαν από το Συμβαλλόμενο Μέρος, και θα αποστέλλονται παράλληλα σε αυτό καθώς και στην Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών. Αφ' ης στιγμής η έκθεση και τα συμπεράσματα έχουν υιοθετηθεί από την GRETA δεν μπορούν να μεταβληθούν ή να τροποποιηθούν από την Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών.

Εν κατακλείδι, η Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών μπορεί να υιοθετεί προτάσεις που να υποδεικνύουν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να τεθούν σε εφαρμογή τα συμπεράσματα της GRETA καθώς επίσης να ορίζει προθεσμίες μέσα στις οποίες πρέπει να υποβληθούν οι σχετικές με την εφαρμογή των συμπερασμάτων πληροφορίες. Κρίθηκε ότι με τον παραπάνω μηχανισμό ελέγχου θα εξασφαλισθεί τόσο η ανεξαρτησία της ελεγκτικής λειτουργίας της GRETA, όσο και η ύπαρξη μίας 'πολιτικής' διάστασης στο διάλογο μεταξύ των Συμβαλλομένων Μερών.⁴²

⁴² Επεξηγηματική Έκθεση, παρ. 369.

III. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την Πώληση των Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία (25.5. 2000)

Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο Μέρος στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, την οποία μέχρι σήμερα έχουν επικυρώσει/προσχωρήσει σ' αυτήν 192 Κράτη. Η Σύμβαση συνοδεύεται από δύο Προαιρετικά Πρωτόκολλα, το ένα για την Εμπλοκή των Παιδιών σε Ένοπλες Συρράξεις, και το δεύτερο σχετικά με την Πώληση των Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία.

Το Πρωτόκολλο σχετικά με την Εμπλοκή των Παιδιών στις Ένοπλες Συρράξεις επικυρώθηκε από την Ελλάδα στις 22/10/2003.⁴³

Η Ελλάδα έχει επίσης υπογράψει (στις 7/9/2000) το Πρωτόκολλο σχετικά με την Πώληση των Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία, αλλά δεν το έχει επικυρώσει μέχρι σήμερα. Το Πρωτόκολλο έχει ήδη τεθεί σε ισχύ από τις 18 Ιανουαρίου 2002 και έχει σήμερα 101 συμβαλλόμενα Μέλη. Από τις 25 χώρες της ΕΕ, το Πρωτόκολλο έχουν επικυρώσει μέχρι σήμερα 12 (Αυστρία, Δανία, Εσθονία, Γαλλία, Ιταλία, Λιθουανία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία και Ισπανία).

Το Πρωτόκολλο αυτό περιέχει διατάξεις που συμπληρώνουν τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, και συγκεκριμένα το δικαίωμα προστασίας από την οικονομική εκμετάλλευση, καθώς και από την υποχρέωση άσκησης εργασίας επιζήμιας για την υγεία του παιδιού ή τη φυσική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική του ανάπτυξη.⁴⁴ Πιο αναλυτικά:

Υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Μέλη να υιοθετήσουν μέτρα για την απαγόρευση της πώλησης των παιδιών και της παιδικής πορνείας και πορνογραφίας (άρθρο 1).

⁴³ Ν. 3080/2002, ΦΕΚ Α' 312/10.12.2002.

⁴⁴ Πρβλ συναφώς το άρθρο ΠΙ-92 του Σχεδίου Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, την οδηγία 94/33/ΕΚ, το άρθρο 7 Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και τα σημεία 20 -23 του Κοινοτικού Χάρτη των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων.

Σημαντική είναι η συμβολή του Πρωτοκόλλου σε ένα παγκοσμίως αποδεκτό ορισμό των αποδοκιμαστέων πράξεων:

Ως **πώληση παιδιών** ορίζεται κάθε πράξη ή συναλλαγή μέσω της οποίας ένα παιδί μεταβιβάζεται από πρόσωπο ή ομάδα προσώπων σε άλλο/η με πληρωμή ή άλλο όφελος. **Παιδική πορνεία** θεωρείται η χρήση παιδιού σε γενετήσιες δραστηριότητες με αμοιβή ή άλλη μορφή οφέλους, ενώ **παιδική πορνογραφία** σημαίνει κάθε αναπαράσταση, με οποιοδήποτε μέσον, παιδιού εμπλεκόμενου σε πραγματικές ή εικονικές γενετήσιες δραστηριότητες ή κάθε απεικόνιση των γενετήσιων οργάνων παιδιού με πρωτεύοντα σεξουαλικό στόχο (άρθρο 2).

Στις ποινικώς κολάσιμες πράξεις περιλαμβάνονται η προσφορά, παράδοση ή αποδοχή παιδιού για σεξουαλική εκμετάλλευση, για τη μεταφορά παιδικών οργάνων για κερδοσκοπία και για εξαναγκαστική εργασία του παιδιού, η μεσολάβηση και εκμείευση συγκατάθεσης για παράνομη υιοθεσία παιδιού, και η παραγωγή, διανομή, εισαγωγή, εξαγωγή, πώληση και κατοχή παιδικού πορνογραφικού υλικού, ανεξάρτητα εάν οι εγκληματικές πράξεις διαπράττονται στο έδαφος του Κράτους είτε διεθνικά, σε ατομική ή οργανωμένη βάση (άρθρο 3).

Τα συμβαλλόμενα Μέρη **υποχρεούνται** να επεκτείνουν τη δικαιοδοσία τους επί των ανωτέρω πράξεων, όταν αυτές διαπράττονται στην επικράτειά τους ή πάνω σε πλοίο που φέρει τη σημαία τους ή σε αεροσκάφος εγγεγραμμένο στο μητρώο τους (άρθρο 4, παρ.1).

Παράλληλα, **μπορούν** να επεκτείνουν τη δικαιοδοσία τους επί των ανωτέρω πράξεων όταν τα πρόσωπα που φέρονται ότι διέπραξαν τις πράξεις αυτές έχουν τη ιθαγένειά τους, ή έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στο έδαφός τους, ή όταν το θύμα είναι πολίτης τους (παρ. 2).

Τέλος **υποχρεούνται** να ασκήσουν τη δικαιοδοσία τους όταν ο ύποπτος βρίσκεται στο έδαφός τους και δεν εκδίδεται σε άλλο κράτος με την αιτιολογία ότι πρόκειται για πολίτη τους (παρ. 3).

Σύμφωνα με το άρθρο 5, οι παραπάνω πράξεις θα θεωρούνται ότι υπάγονται στα αδικήματα για τα οποία προβλέπεται η έκδοση σε ήδη υπάρχουσες συμβάσεις έκδοσης μεταξύ Κρατών μερών και θα εισάγονται στην κατηγορία των αδικημάτων

για τα οποία προβλέπεται η έκδοση σε μεταγενέστερες συμβάσεις μεταξύ τους. Για τα Κράτη τα οποία, για να προβούν στην έκδοση απαιτούν την ύπαρξη διεθνούς συμβάσεως έκδοσης, το παρόν Πρωτόκολλο θεωρείται ότι αποτελεί τέτοια Σύμβαση. Για τα Κράτη τα οποία δεν απαιτούν να υπάρχει διεθνής συνθήκη έκδοσης, θα αναγνωρίζεται ότι οι πράξεις αυτές υπόκεινται σε έκδοση.

Εάν το Κράτος από το οποίο ζητείται η έκδοση αρνείται να το πράξει με την αιτιολογία ότι ο ύποπτος έχει την ιθαγένειά του, υποχρεούται να ασκήσει ποινική δίωξη κατ' αυτού (αρχή *aut dedere aut judicare*).

Το άρθρο 6 προβλέπει την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ των Μερών στους τομείς της διερεύνησης, της ανάκρισης, της ποινικής διαδικασίας ή της διαδικασίας έκδοσης, καθώς επίσης και της απόκτησης αποδείξεων που είναι απαραίτητες στη δίκη.

Στο άρθρο 7 προβλέπεται η υποχρέωση των μερών να λάβουν μέτρα σχετικά με την κατάσχεση και δήμευση των αγαθών και των περιουσιακών στοιχείων τα οποία χρησιμοποιούνται για την διάπραξη των παραπάνω πράξεων, καθώς και των προϊόντων που προέρχονται από αυτές, όπως επίσης να προβούν σε τέτοιες πράξεις κατόπιν αιτήσεως από άλλα συμβαλλόμενα Κράτη. Τέλος να κλείνουν τους χώρους εκείνους μέσα στους οποίους διαπράττονται τέτοιες πράξεις .

Το άρθρο 8 ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα Μέρη οφείλουν να λάβουν κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύονται τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών από τις πράξεις που απαγορεύονται από το Πρωτόκολλο καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας (προστασία όταν καλούνται ως μάρτυρες, πληροφόρηση των θυμάτων για τα δικαιώματά τους, παροχή ειδικών μέτρων υποστήριξης των παιδιών θυμάτων κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ταυτότητας του παιδιού θύματος, προστασία της ασφάλειας του παιδιού και της οικογένειάς του από ενδεχόμενο εκφοβισμό και αντίποινα). Σε κάθε περίπτωση, το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης οφείλει να έχει ως γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Στο ίδιο άρθρο επιβάλλεται στα Μέρη να λάβουν μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν κατάλληλη εκπαίδευση, ιδίως νομική και ψυχολογική, στα άτομα εκείνα που ασχολούνται με παιδιά θύματα των προσβολών που απαγορεύονται από

το Πρωτόκολλο, καθώς επίσης και μέτρα για την προστασία της ασφάλειας των προσώπων και οργανισμών που εμπλέκονται στην πρόληψη αυτών των πράξεων και στην αποκατάσταση των θυμάτων αυτών των πράξεων.

Το άρθρο 9 επιβάλλει τη διάδοση και δημοσιότητα -με κατάλληλη εκπαίδευση και επιμόρφωση των αρμοδίων- των μέτρων πρόληψης και των ζημιολόγων συνεπειών των πράξεων και πρακτικών που αποδοκιμάζονται από το Πρωτόκολλο, καθώς επίσης και τη λήψη μέτρων επανένταξης των θυμάτων στην κοινωνία και την πλήρη φυσική και ψυχολογική τους αποκατάσταση. Τα Μέρη καλούνται να εξασφαλίσουν ότι θα υπάρχει πρόσβαση των θυμάτων σε μέσα και διαδικασίες που θα επιτρέπουν την αποκατάσταση των ζημιών από τα πρόσωπα που ευθύνονται νομικά γι' αυτές. Η υποχρέωση συμπεριλαμβάνει και την απαγόρευση παραγωγής και διάδοσης υλικού το οποίο να διαφημίζει τις αποδοκιμαστέες πράξεις.

Το άρθρο 10 προνοεί για την ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας στο οικουμενικό, περιφερειακό και διμερές επίπεδο, για την πρόληψη, διερεύνηση, ανάκριση, δίωξη και ποινικό κολασμό των υπευθύνων των πράξεων που σχετίζονται με την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία, την παιδική πορνογραφία και τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό. Τα Κράτη ενθαρρύνονται να προωθήσουν και να ενδυναμώσουν τη διεθνή συνεργασία ώστε να αντιμετωπιστούν τα βαθιά αίτια των πρακτικών αυτών, όπως η φτώχεια και η υπανάπτυξη, οι οποίες οδηγούν στην πώληση των παιδιών, την παιδική πορνεία, την παιδική πορνογραφία και τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό.

Το άρθρο 12 αναφέρεται στον μηχανισμό ελέγχου της εφαρμογής του Πρωτοκόλλου και προβλέπει για τα συμβαλλόμενα Μέρη την υποχρέωση να υποβάλουν στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού μία πρώτη αρχική Έκθεση με λεπτομερείς πληροφορίες για τα μέτρα τα οποία έχουν λάβει για να υλοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους βάσει του Πρωτοκόλλου. Στη συνέχεια, θα περιλαμβάνουν περαιτέρω πληροφορίες στην Έκθεση την οποία υποβάλλουν περιοδικώς στην Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Τα Κράτη τα οποία δεν είναι

συμβαλλόμενα Μέρη στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁴⁵, θα υποβάλλουν Έκθεση κάθε πέντε χρόνια.⁴⁶

Η επικύρωση του Πρωτοκόλλου επιβάλλεται διότι, εκτός από τις ουσιαστικές διατάξεις, οι οποίες αποτυπώνουν τη συναίνεση των Κρατών σχετικά με τον ορισμό των εγκλημάτων και τη δράση των μελών της διεθνούς κοινότητας για την καταπολέμησή τους, το κείμενο προβλέπει τον έλεγχο της εφαρμογής του Πρωτοκόλλου από τη Διεθνή Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, πράγμα το οποίο υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να υποβάλλουν εκθέσεις για τα ληπτέα μέτρα. Οι ελληνικές αρχές θα δεσμευτούν με αυτόν τον τρόπο να επαγρυπνούν για την εφαρμογή των υποχρεώσεων του Πρωτοκόλλου.

Εξ άλλου, έκκληση προς τα Κράτη να προχωρήσουν στην επικύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τα πρωτόκολλά της έκανε τόσο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο ψήφισμά του Α5-0281/2003, όσο και πρόσφατα η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στο ψήφισμα της 11.1.2006.⁴⁷

⁴⁵ Το Πρωτόκολλο μπορούν να υπογράψουν, επικυρώσουν ή προσχωρήσουν σε αυτό, κράτη τα οποία είτε έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, είτε την έχουν μόνον υπογράψει.

⁴⁶ Επισημαίνεται συναφώς ότι η αρχική (και μοναδική) ελληνική Έκθεση υπεβλήθη με καθυστέρηση πέντε ετών το 2001. Ορισμένες από τις αποδοκμαστές πράξεις που αναφέρονται στο Πρωτόκολλο, όπως η εμπορία ανθρώπων (συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων, Ελλήνων ή αλλοδαπών), τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής υπόκεινται σε ποινικές κυρώσεις βάσει του νόμου 3064/2002 (ΦΕΚ Α' 248/15.10.2002). Ο ίδιος νόμος προνοεί και για την αρωγή των θυμάτων, και συγκεκριμένα για τα ανήλικα θύματα ορίζει ότι «λαμβάνεται μέριμνα για την ένταξή τους σε προγράμματα σχετικά με την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτισή τους» (άρθρο 12). Με το Προεδρικό Διάταγμα 233/2003 (ΦΕΚ Α' 204/28.8.2003), ορίζονται οι Υπηρεσίες και Μονάδες παροχής προστασίας και αρωγής οι οποίες υποχρεούνται να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, με τη συνδρομή της ελληνικής Αστυνομίας, για την ασφάλεια των θυμάτων καθώς και των χώρων στους οποίους αυτά διαμένουν. Πιο συγκεκριμένα, για τα θύματα τα οποία δεν υπερβαίνουν το 18ο έτος της ηλικίας τους, προβλέπεται ότι πρέπει να έχουν πρόσβαση σε δημόσια σχολεία στα οποία λειτουργούν τάξεις υποδοχής ή φροντιστηριακά τμήματα ή διαπολιτισμικά προγράμματα εκπαίδευσης. Για εκτενή ανάλυση των διατάξεων του νόμου, βλ. Χρ. Κοσμίδη, «Η καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας», στο έργο *Ο Νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων*, *op. cit.*, σελ. 53-85.

⁴⁷ Doc. A/RES/60/23, par. 2.

Συμπέρασμα

Τόσο η Σύμβαση του ΣτΕ για την Ανάληψη Δράσης κατά της Εμπορίας Προσώπων όσο και το Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Παιδιού επιτίθενται σε φαινόμενα και πρακτικές που έχουν λάβει απειλητικές διαστάσεις διεθνώς αλλά και στο εσωτερικό των κρατών. Η πρώτη φιλοδοξεί να ρυθμίσει τη μάστιγα της εμπορίας προσώπων με μία ολοκληρωμένη πρόταση δράσης που περιλαμβάνει μέτρα σε εθνικό επίπεδο και συνεργασία σε ευρωπαϊκό. Το δεύτερο αντιμετωπίζει σε παγκόσμιο επίπεδο μία συγκεκριμένη διάσταση του φαινομένου της εκμετάλλευσης των ανθρώπων με εγκληματικές πράξεις που στοχεύουν και απειλούν τα παιδιά. Και τα δύο έχουν υπογραφεί από την Ελλάδα και περιέχουν μηχανισμούς ελέγχου απαραίτητους για την υλοποίηση των στόχων που θέτουν.

Από ελληνικής πλευράς, σημειώνεται ότι υπογράφηκε σε επίπεδο Γενικών Γραμματέων των Υπουργείων Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Εξωτερικών και Δικαιοσύνης Μνημόνιο Συνεργασίας για την κατανομή των ρόλων και τον συντονισμό των δράσεων κατά της εμπορίας προσώπων μεταξύ κρατικών φορέων και ΜΚΟ, πράγμα το οποίο θα διευκολύνει και την υποβολή των εκθέσεων της Ελλάδας στα διεθνή *fora*.

Για τους λόγους αυτούς, η ΕΕΔΑ προτείνει την επικύρωση των παραπάνω συμβατικών κειμένων.

Αθήνα, 9 Μαρτίου 2006